

پوزیتیویسم منطقی

بتواند رابطه میان ذهن کاربر و محتوای نظام اطلاعاتی را به گونه‌ای هرچه مؤثرتر برقرار سازد، باید آگاه باشد که انسان چگونه از طریق حواس به درک جهان بیرونی نایل می‌شود. در این تکاپوی معرفت‌شناختی ناگزیر از اخذ یافته‌هایی چون فلسفه، زبان‌شناسی، روان‌شناسی و دیگر حوزه‌های مرتبط است و اما در زمانی که سیمای محتوایی معرفتی نظام اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ای شکل می‌گیرد دانش اجتماعی مورد توجه و نظر است. جامعیت یا دست کم حفظ گروه‌های اصلی شبکه فکری جامعه در نظام کتابخانه‌ای، رعایت سهم جهانی از اندیشه‌ای واحد در مجموعه‌ای مرتبط، به کارگیری کلیه امکاناتی که بتوانند حداکثر دسترس‌پذیری را تحقق بخشد و یا اختلال در دسترس‌پذیری را به حداقل برسانند. در پایان، سخنران اول این نشست با عنوان اینکه برخورداری حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی از بحث‌های معرفت‌شناختی بیش از آنکه متوجه اصل آموزه و اندیشه‌های پوزیتیویستی منطقی باشد ناظر بر نقدهای این نحله فکری است افزودند: که دانش عینی مورد اشاره پوپر، با نامگذاری‌های دیگر از قبیل دانش اجتماعی و دانش عمومی در واقع دستمایه مطالعات و فعالیت‌های حرفه‌ای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌باشد و در این میان عوالم سه گانه پوپر می‌تواند در مقوله‌بندی مسائل مربوط به این رشته دانشگاهی مورد تأمل قرار گیرد.

سپس آقای دکتر ابراهیم افشار زنجانی درمورد نحوه آموزه پوزیتیویسمی در پژوهش و انعکاس آن در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی با طرح سه مبحث به ایراد سخنانی پرداختند.

- ۱- بیان ریشه‌های تاریخی پوزیتیویسم در پژوهش کتابداری
- ۲- انتقاد و ارائه نگرانی‌ها از حاکمیت پوزیتیویسم در پژوهش کتابداری
- ۳- انعکاس رویکرد پوزیتیویسمی در حوزه‌های مختلف پژوهش در کتابداری

در بخش اول دکتر افشار زنجانی تأسیس مدرسه عالی کتابداری با گرایش پژوهشی مقارن با تشکیل و پیدایش حلقه وین عنوان و آن را نشانگر بالا بودن سطح آگاهی دانشمندان اهمیت پژوهش علمی در جهت پاسخ به اداره کتابخانه‌ها دانست ولی در ادامه سبطره پوزیتیویسم و ریشه‌دار شدن این مسلک فکری را تأسیس مدارس دیگر توسط فارغ‌التحصیلان نسل اول مدرسه عالی کتابداری و بسط تفکر پوزیتیویسمی مبنی بر آنکه پژوهش در کتابداری نیازی به پیوستگی در رشته‌های دیگر علوم اجتماعی ندارد و به نوعی طرح استقلال و بی‌نیازی از دیگر رشته‌ها و استفاده از تجارب دیگر اندیشمندان در امر

نشست ماهانه انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی در تاریخ بیست و پنجم دی ماه، در مکان تالار الغدیر دانشکده مدیریت دانشگاه تهران با عنوان «نقد و بررسی پوزیتیویسم در کتابداری و اطلاع‌رسانی» برگزار گردید. در این همایش جمعی از اساتید، کتابداران و دانشجویان علاقه‌مند به عرصه کتاب و کتابداری حضور داشتند. این نشست پس از خوشامدگویی توسط آقای دکتر حافظیان رئیس انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی با سخنرانی آقای دکتر عباس حری با عنوان «معرفت‌شناسی پوزیتیویسم منطقی، و نقش آن در مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی» ادامه یافت. دکتر حری پوزیتیویسم منطقی را یکی از جنبش‌های فلسفی قرن بیستم در مقوله تحلیلی و زبانشناختی تعریف و از ویژگی‌های بارز آن پیوند نزدیک پوزیتیویسم با ایمپیریسم (Empiricism) بریتانیایی، علاقه شدید به علوم طبیعی و خصوصت جدی با متافیزیک عنوان نمودند. منشأ این جنبش فکری حلقه دین می‌باشد که با گردهم آمدن گروهی از فیلسوفان آلمانی و اتریشی در وین پایه‌ریزی شد. اندیشه‌های حلقه وین متأثر از اندیشه‌های اصالت تجربه و نیز عقاید دیوید هیوم، جان لاک، جان استوارت میل و آگوست کنت می‌باشد.

وی در ادامه افزود: پوزیتیویسم منطقی دو آموزه عمده دارد که یکی در عرصه معرفت‌شناسی و دیگری در عرصه روش‌شناسی قابل طرح است. آنچه در عرصه روش‌شناسی مطرح است اصل تحقیق‌پذیری می‌باشد که تنها به صورت جانبی با بحث حاضر مرتبط است و معرفت‌شناسی این مکتب فکری خود به سه آموزه دیگر قابل دسته‌بندی می‌باشد:

۱. هرگونه دانش از طریق تأثرات حسی (بیواسطه) حاصل می‌شود و ورای حس چیزی وجود ندارد.
۲. هرگونه دانش درباره امور واقع مبتنی بر داده‌های مثبت تجربه است.
۳. تأثرات دیگران، نقش دانش دست دوم (با واسطه) و ثانویه را دارد.

مدیر گروه کتابداری دانشکده علوم تربیتی در ادامه با تقسیم‌بندی دانش و معرفت به سه گروه مقایسه‌ای؛ ۱- دانش فردی و دانش اجتماعی ۲- دانش خصوصی و دانش عمومی ۳- دانش ذهنی و دانش عینی، حوزه کتابداری را بر حسب نوع طبیعت کاری مرتبط با هر دو نوع دانش یعنی دانش فردی و دانش اجتماعی عنوان و افزودند: این حوزه در زمان انتقال و ارائه اطلاعات و بهنگام انتخاب نمادها و اصطلاحاتی که قرار است محتوای مدارک را برای کاربران مشخص کند و برای آنکه

دانش عینی مورد اشاره پوپر، با نامگذاری های دیگر از قبیل دانش اجتماعی و دانش عمومی در واقع دستمایه مطالعات و فعالیت های حرفه ای رشته کتابداری و اطلاع رسانی می باشد و در این میان

عوامل سه گانه پوپر می تواند در مقوله بندی مسائل مربوط به این رشته دانشگاهی مورد تأمل قرار گیرد

نمودند ایشان پست مدرنیسم را اصطلاحی مناقشه آمیز ناظر بر جریان هایی که در دهه ۴۰ و ۵۰ قرن ۲۰ ابتدا در معماری، ادبیات، هنر موسیقی و فلسفه به وجود آمد و بعدها به دیگر حوزه ها سرایت کرد تعریف نمودند سپس در طرح ویژگی های پست مدرنیسم به مهمترین آن ها که عبارتند از: ۱- احساس بی ثباتی انسان عصر پست مدرن نسبت به آینده و جهان متکثر و پذیرش نفی این جهان ۲- تساهل و رویکرد طنزآمیز و هجوآمیز ۳- چند صدایی بودن جهان و چند جهانی بودن انسان ۴- تعامل فرهنگ ها و تمدن ها ۵- حساسیت نسبت به طبیعت و محیط زیست ۶- جهانی شدن ۷- واقع گرایی و نفی پوزیتیویسم ۸- نقد علیت مادی و بررسی علیت در حوزه آگاهی ۹- فردگرایی درون گرایانه و نقد تخصص گرایی و ۱۰- نفی نگاه تقلیل گرایانه و گرایش به کل نگری پرداختند.

وی در ادامه افزود کتابداران و اطلاع رسانیان به طور روزمره و ناخودآگاه با عناصر عصر پست مدرن سروکار دارند. از این رو لازم است برای دستیابی به آگاهی اجتماعی و جریان های حاکم بر جامعه و جان پست مدرن را بشناسند. به ویژه آنکه پست مدرنیسم اخیراً رویاهایی نیز در ادبیات کتابداری به جای گذاشته و درباره کتابخانه پست مدرن و ویژگی های آن مطالبی منتشر شده است. همچنین در مروری بر مباحث نظری کتابداری و اطلاع رسانی می توان به پنج جنبه پست مدرنیسم که در ادبیات کتابداری بازتاب داشته یعنی ۱) نقد و نفی پوزیتیویسم ۲) نفی علم گرایی و جبرگرایانه ۳) نقد اقتصاد سیاسی کتابداری و اطلاع رسانی ۴) طرح مباحثی چون پوزیتیویسم منطقی و دانش شناسی اجتماعی ۵) پدیدارشناسی هرمنوتیک اشاره کرد.

وی در پایان افزود باتوجه به بین رشته ای بودن کتابداری و اطلاع رسانی و تأثیرپذیری علوم مرتبط با کتابداری از الگوهای پوزیتیویسمی بر کتابداران و اطلاع رسانیان آگاه است که در پژوهش ها و در خدمات کتابداری و اطلاع رسانی، این نقطه های کور و پنهان را شناسایی کرده با تفکر انتقادی و نگاهی نو معمای حاکم بر اندازه گیری و ارزشیابی در پژوهش های کمی، همچنین جریان های پوزیتیویسمی حاکم بر خدمات کتابخانه ها را مورد بررسی و چه بسا تجدیدنظر قرار دهند.

پژوهش دانست. وی در ادامه افزود این بدان معنا نیست که این روند مورد انتقاد قرار نگرفته است نخستین کسی که انتقاد شدیدی از حاکمیت دیدگاه پوزیتیویستی نمود پیرس بالکه بود ولی از علم زدگی در کتابداری به شدت انتقاد کرد، از سال ۱۹۷۰ به بعد انتقاد نسبت به روش شناسی پوزیتیویسم توسط عده ای که دارای سنت فکری اروپایی قاره ای بودند مشکل و مطرح گردید. دکتر افشار زنجانی با عنوان اینکه دیدگاه پوزیتیویسمی در پژوهش کتابداری به بعد ذهنی اطلاعات نظر ندارد افزود در این دیدگاه کاربر به یک واحد جمعیت شناختی تقلیل می یابد در بررسی استفاده از اطلاعات این روش تنها خراش دادن بر سطح واقعیت است، هسته اصلی دید پوزیتیویسم را می توان در تلقی آن از اطلاعات یافت و این بودشناسی تأثیر مستقیم در روش شناسی می گذارد، سنت پوزیتیویسم

به اطلاعات به مثابه بلوک هایی منفصل شده می نگرند به عبارت دیگر از این دیدگاه است که این سؤال مطرح می گردد که اطلاعات شیء ای است و یا آن معنی که درون ذهن استفاده کننده شکل می گیرد. آیا استفاده و انتقال اطلاعات مخابره بیت ها و بایت ها و یا برده شدن کتابی از قفسه به خانه و یا ایجاد معنی است. در دیدگاه آلتزناتیوی آنچه که در ذهن مصرف کننده رخ می دهد اهمیت دارد. به استفاده کننده از زاویه سیستم نگاه نمی شود بلکه از زاویه نگاه او به سیستم نگاه می شود. کدام دو روش ما را به ذات تماس فرد با اطلاعات رهنمون می شود؟ ولی در پایان گفت وقتی به چارچوب پوزیتیویسمی پایبند باشیم و قلمرو دیگر را نشانسیم برای به دست آوردن حقیقت روش های خاصی را قالب می زنیم، با مروری در کتاب ها روش شناسی در کتابداری می توان ملاحظه کرد که به جز در مورد پژوهش های تاریخی روش های پژوهشی معرفی شده در آنها در چارچوب پوزیتیویسم قرار می گیرند. روش های پژوهش های کیفی عرصه های جدیدی را در مقابل ما می گشاید. البته هم اکنون از هر دو نوع پژوهش به صورت مکمل استفاده می شود و پژوهش های با بار علمی غنی معمولاً الهام گرفته از این دو تلفیق بدست می آید.

سرکار خانم دکتر فاطمه رها دوست سخنرانی خود را مبنی بر پست مدرنیسم، کتابداری و اطلاع رسانی در آخرین بخش این همایش ایراد